

Damian TOMCZYK

Cech krawiecki w Opolu w dawnych wiekach

Krawiectwo – rzemiosło zajmujące się wyrobem różnego rodzaju odzieży wierzchniej oraz jej naprawianiem i przerabianiem, w dawnych czasach także szyciem szat liturgicznych oraz namiotów i nakryć końskich, jako samodzielny zawód ukształtowało się w XIV w. wraz z rozwojem rzemiosła cechowego. Cech stanowił typową dla feudalizmu organizację robotników miejskich, jednej lub kilku specjalności, powstałą w celu obrony rzemiosła w warunkach konkurencji i sprzeczności interesów między kupcami i rękodzielnikami w mieście, oraz pomiędzy miastem jako całością i wsią. Osoby, które nie należały do cechu, nie mogły zajmować się rękodziełem. W epoce feudalnej do rzemieślników zaliczano również drobnych handlarzy (kramarzy, solarzy), a także karczmarzy, rybaków, szyprów, warzywników, łąziebników, chirurgów, katów, aptekarzy, nie wyłączając nawet robotników dniówkowych, którzy na równi z rzemieślnikami zakładali własne cechy.

Krawiectwo – jedno z niezbędnych i najczęściej spotykanych rzemiosł, odegrało w przeszłości dość znaczną rolę w społeczno-gospodarczym życiu Opola. Prawdopodobnie już około roku 1300 krawcy opolscy zorganizowani byli w cechu¹. W drugiej połowie XIV w. cech krawiecki musiał być już dość liczny, bowiem z treści dokumentu z 14 IV 1357 r. dowiadujemy się, że wójt dziedziczny Jakub (Jakusch) pobierał od krawców roczny czynsz w wysokości 3 grzywien². W zachowanych źródłach omawiany cech wymieniony był po raz pierwszy dopiero 14 VI 1361 r., kiedy to opolscy krawcy wraz z przedstawicielami 23 analogicznych cechów uczestniczyli w ogólnopolskim zjeździe korporacji krawieckich w Świdnicy. Postanowienia tego zjazdu zostały zawarte w dokumencie, na którym – dla własnej wiarygodności – reprezentanci tych związków rzemieślniczych wycisnęli pieczęcie swoich cechów³. Stąd wniosek, że już przed 1361 r. cech krawców opolskich istniał co najmniej kilkanaście lub kilkadziesiąt lat, skoro posiadał własny znak rozpoznawczo-własnościowy w postaci pieczęci, która była dowodem wysokiego stopnia organizacji i rozwoju tej korporacji rzemieślni-

¹ A. Steinert, *Aus der Geschichte der Freien Bäckerinnung Oppeln*, w: *Festschrift zur 400-Jahrfeier der Freien Bäckerinnung zu Oppeln*, Oppeln 1931, s. 8.

² Archiwum Państwowe we Wrocławiu (dalej: AP Wrocław), Rep. 107, Oppeln Kollegiatstift – regist nr 16.

³ G. Korn, *Schlesische Urkunden zur Geschichte des Gewerberechts insbesondere des Innungswesens aus der Zeit vor 1400*, *Codex diplomaticus Silesiae*, T. 8:1867, Nr 35, s. 52–54.

czej. Wśród znanych w 1421 r. 6 cechów opolskich wymieniony był również cech krawiecki⁴.

Krawcy opolscy dość wcześnie występują w zachowanych źródłach. Najwcześniejszy ukazuje się krawiec Mikołaj (Niclos) z Opola, który w 1399 r. przyjęty został do prawa miejskiego w Krakowie⁵. Z szeregów omawianego cechu często wybierano rajców i ławników sądowych. W zachowanych wykazach figurują m.in. następujący krawcy: Jerzy ławnik (1404 r.), Jan rajca (1404, 1410 i 1416 r.), potem ławnik (1422 r.), Hanusz ławnik (1422 r.), Kasper ławnik (1442 r.), Mikołaj ławnik (1443 r.), Cuncze ławnik (1448 i 1451 r.) i Piotr ławnik (1448 i 1467 r.)⁶. Reprezentacja krawców w radzie i sądzie miejskim dowodzi, że cech odgrywał wielką rolę w życiu gospodarczym i politycznym średniowiecznego Opola.

Statuty opolskiego cechu krawieckiego z tych czasów, do dnia dzisiejszego, nie zachowały się. Nic o nich nie mówi również literatura przedmiotu. Nie ulega jednak wątpliwości, że omawiany cech musiał posiadać statut, który stanowił formalną podstawę prawną jego istnienia i działalności. Dokumenty tego rodzaju zostały niewątpliwie zniszczone w czasie wielokrotnych pożarów miasta. W 1564 r. cech krawiecki uzyskał zatwierdzenie nowego statutu. Co prawda nie mówią o tym źródła pisane, lecz wyraźnie na ten fakt wskazuje data 1564 występująca w polu (nad górną krawędzią tarczy) pieczęci krawców opolskich⁷, która z braku archiwalnych źródeł pisanych pozwala niejednokrotnie ich wymowę uzupełnić i wyjaśnić.

Statut z 1564 r. uległ zapewne zniszczeniu w początku XVII w., bowiem w 1612 r. cech starał się o zatwierdzenie nowego, co najmniej trzeciego z kolei dokumentu. Zwrócił się więc w tej sprawie do Kamery Śląskiej z prośbą „o konfirmację swoich artykułów cechowych”, wniosek jednak odrzucono, gdyż artykuły statutu zostały napisane przez rajców opolskich i stanowiły przeróbkę dokumentu cechu krawieckiego Nysy, a ponadto nie były wcześniej zatwierdzone przez właściwą władzę. Zalecono jednak opolskiej korporacji krawców, aby w tej sprawie zwróciła się do starosty ziemskiego księstw opolskiego i raciborskiego, hrabiego Jana Krzysztofa Prószkowskiego. Cech dostosował się do sugestii i 27 VIII 1612 r. wysłał pismo do Jana Krzysztofa Prószkowskiego z prośbą o zatwierdzenie artykułów cechowych. Starosta ziemski również

⁴ A. Steinert, *Die Papierurkunden, Folianten und Akten des Oppelner Stadtarchivs*, „Oppelner Heimatblatt” Jg. 10:1935, Nr 11; W. Dziewulski, *Miasto lokacyjne w Opolu w XII–XV wieku*, „Studia Śląskie”, Seria nowa, t. 1:1958, s. 79.

⁵ *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506*, Wyd. K. Kaczmarczyk, Kraków 1913, s. 28, nr 1015.

⁶ AP Wrocław, Rep. 107, Oppeln Kollegiatstift – registry nr 112, 134, 135, 136, 142, 144, 148, 167; E. Talar, *Geschichte der Schneider–Zwangs–Innung zu Oppeln*, w: *Festschrift anlässlich der Fahnenweihe der Schneider–Zwangs–Innung zu Oppeln am 10. August 1924*, Oppeln 1924, s. 8; W. Dziewulski, *op. cit.*, s. 65.

⁷ D. Tomczyk, *Z dziejów cechu krawieckiego w Opolu (do końca XVIII wieku)*, „Kwartalnik Opolski”, R. 16:1970, nr 4, s. 17, przypis 10: W polu renesansowej tarczy otoczonej po bokach drobnymi ornamentami arabskimi – szeroko rozwarte nożyce krawieckie zwrócone ostrzami ku górze. Nad górną krawędzią tarczy cyfry roku 1564 (data sprawienia tłoka i zarazem zatwierdzenia nowego statutu). W otoku napis: DER SCHNEIDER ZV OPPELN: W.M. (litery W. M. – to zapewne inicjały ówczesnego cechmistrza). – Odciski tej pieczęci (oplatkowe i lakowe) o średnicy 30 mm, wyciśnięte są na aktach z lat 1766–1867. – AP Opole, Cech krawców m. Opola, sygn. II–3–13/8, 17; Akta m. Opola, sygn. II–1/987, 1080, 1508, 1509, 1795, 1806, 1824, 1839; opis i reprodukcja: D. Tomczyk, *Pieczęcie górnośląskich cechów rzemieślniczych z XV–XVIII wieku i ich znaczenie historyczne*, Opole 1975, s. 136–137.

odrzuć prośbę cechu, uzasadniając to tak samo, jak poprzednio Kamera Śląska⁸. W związku z tym staje się zrozumiałe, dlaczego cech krawiecki w Opolu dopiero tak późno, a zarazem tak energicznie, starał się o zatwierdzenie artykułów cechowych przez Kameralę Cesarską⁹. Nie wiemy jednak, jaki rezultat dały starania czynione w tym względzie.

Przy cechu krawieckim w Opolu powstało co najmniej w połowie XVI w. tzw. bractwo czeladzi, czyli organizacja zrzeszająca czeladników krawieckich. Między majstrami i czeladnikami musiały istnieć zatargi, skoro ci ostatni zabiegali u starszyny cechowej o nadanie im własnych statutów. W dniu 10 X 1569 r. czeladnicy krawieccy z Opoli otrzymali porządek cechowy napisany przez starszynę cechową na ich prośbę. Cechmistrz Jakub Muskała oraz przysięgli i starsi cechu: Waclaw Ogniowiec, Andrzej Arfeldt, Melchior Grissler, Tomasz Próchno (Pruchno), Grzegorz Konopka i Tyburcjusz Czajka (Czeyka) oświadczyli w wystawionym w tymże dniu dokumencie, iż stawili się przed nimi czeladnicy i prosili ich, aby im napisali artykuły cechowe regulujące wzajemne stosunki między mistrzami a czeladnikami. Przychylając się do prośby czeladników, starszyna cechowa zmieniła bądź poprawiła artykuły cechowe obowiązujące dotąd czeladników krawieckich w Opolu. Statut ten obejmował 30 punktów i regulował prawnie wzajemne stosunki: zawodowe, towarzyskie i publiczne między mistrzami a czeladnikami¹⁰. Zdał on egzamin, skoro w 1701 i 1787 r. był odnowiony. Oto zachowane artykuły statutu z 1701 r., zredagowane w języku polskim¹¹.

- „9. Gdyby dwa albo trzy Towarzyszy w jednym Werstaczie robieli, nie mają wszyscy trzy oraz w jedną Niedzielę odpuszczenia bracz, ale jeden w jedną Niedzielę, a drugi aż do drugiey Niedzieli trwanie miecz ma.
10. Żaden z Towariszow bądź Stary albo Młody w tym tydniu zahalacz bez woli Mistrza swego, okrom dni Szwiątecznych, a kteryby zahalał mimo woli Mistrza swego, ten przepadnie to myto Niedzielne, a ktemu wiedziecz nie ma mistrzowskiego karania.
11. Starzy Towarzyszy mają wdyczki kazde Suche dni poczet przed Mistrzami wzenicz, a Mistrzowie mają godnego Starszego Towariszza wolicz, od Towariszzy drugiego.
12. Towariszzy powinni bycz mają poczynacz robicz przy szwiecy na Szwięty Michal a siedziecz aż do trzeciey godziny na calym Zygarze, na pol Zygarze aż do dziewiętey, a rano wstacz o jedenastey na calym Zygarze, na pol Zygarze o piątey, a przy szwiecy robicz aż do Wielkanocy.
13. Gdyby sie przitrefilo, zeby Starszy Towarisz wandrowacz chcial, albo ze swym Mistrzem precz odjechacz, ten ma Klucz inszemu Towariszzowi oddacz, Ktory na jego mieyscu zostacz ma aż do przijazdu, a jezeli ten Towariszz Klucza przijacz nie chcial, ten ma Towariszsom przepaszcz dwa grs (grosze srebrne – D. T.).
14. Towariszzy mają moc miecz kazde dwie Niedziele do laznie iszcz w Pondzialek o dziewietnasty godzinie na Calym Zygarze, na pol Zygarze o jedney, kteryby Towarisz do laznie nie szedl ten ma na Gospodę poslacz ieden grs.
15. Gdyby niekatory z Towariszzow noza na niekiego dobyl, pokuta (kara – D. T.) iego iest dwa funty wosku.

⁸ E. Talar, *op. cit.*, s. 7–8; D. Tomczyk, *op. cit.*, s. 17.

⁹ E. Talar, *op. cit.*, s. 8; D. Tomczyk, *op. cit.*, s. 17.

¹⁰ AP Opole, Cech krawców m. Opola, sygn. II-3-13/20.

¹¹ *Ibid.*, sygn. II-3-13/20; D. Tomczyk, *op. cit.* s. 17–19.

16. Gdyby niektory z Towariszow w Pana Oycowey poszczili nierządnie się zachował, a na niego by žaloba prziszła, ten przepadł jeden funt wosku.
17. Gdyby ieden z drugim grał wyszey nizli o trzi halirze (halerze – D. T.), przypadnie 1 grs.
18. Gdyby jeden Towarisz drugiemu lez zadal, albo jeden drugiemu policzek dal, a na niego by žaloba prziszła, ten przepadł jeden funt wosku.
19. Gdyby niektory z Towariszow bądź to na winie albo na piwie siedzial, bądź sam albo z inemi ludzmi, a niepocziwą Zonę czestował, ten przypadnie dwa grs.
20. W Jarmark ma Towarisz Panu Oycu dacz od stoła za jadlo Szeyść grs, a w inne dni trzi grs.
21. Ktoryby Towarisz Suknię z siebie zpuszczil pokąd Lauda Towarzyska na stole, ten przypadnie pokuty 1 funt wosku.
22. Gdyby ktory z nich Panu Oycu za strawę pieniendzy nie dawszy precz odszedł, bez wole Pana Oyca, y takze jezelizeby ktory winę przepadł, a jey nie oblozył, a nadto precz ciągnął, albo jeden drugiemu z dlugiem pieneznem ucziekl, za takowym pisano bycz ma jako za lotrem.
23. Jezeliby niektory z Towariszow Karty albo Kostki wylozył ku grze, ten nie ma swey pokuty wiedziecz.
24. Gdyby je Pacholę wylozylo, to ma iscz do swego Domostwa Mistrza swego wypatrowacz.
25. Gdy jeden Towarisz z drugim rząd ma, a od rzendu odeydzie nie sprawi się Gospodarzowi ten przypadnie 2 grs.
26. Komuby nalezalo szwiece zapalowacz a gaszicz, nie uczenielliby tego, ten przypadnie ieden 2 grs.
27. Jezeliby niektory z nich mianowanych Towariszow w dzien Panny Mariey albo w niektory dzień Apostolski szedł do domu niepocziwego, nierządnie zyl, a wtylmy był przeświadczon przypadnie funt wosku.
28. Gdyby się niektory Towarisz tak nierządnie chował, zeby Pan Ociec dla jego wystemtku Gospodę zdal a wypowiedzial, ten ma zaplaczicz to co na potwierdzenie Gospody wyszlo.
29. Nie ma zaden z Towariszow z tulichem (puginałem – D. T.) ani zadnym Orzęzem ku stołu przistempowacz, albo też gdzieszkolwie Towariszysy spolu są, pod pokutą co za dwa tydzie u mistrza swego ma.
30. Jezeliby niektory Towarisz takowe Artikuly przestapil bądź to Stary albo Mlody, tedy go mają Starszy Towariszysy karacz, a jezeliby ktorzi na Starszych Towariszow dacz nic nie chcieli, tedy ie mają więzienim karacz, a potym Pana Cechmistrza a Starszych na pomoc wziącz, ktorziby takowego zkroczieli.

Wszystkie z wierchu pisane Artikuly a Zarządzenia, jako nas z wierchu pisani Towariszis Rzemiesla Kreyczyrskiego proszili, one mechmy dali a potwierdzili, dawamy y potwierdzujemy im te mocą listu tegoto, ktory iest spieczentowany naszą Cechową Pieczencią. Ktory dan w Oppolu w Pondzialek przed Szwiętym Gawlem po Narodzeniu Pana Krystusowym Roku Pańskiego Tysiącego Pięczistego Sześćdziesiątego Dziewiątego poczytując.

Te zwyż spisane 1569 Roku Podcziwemu Porzadkowi Towarizkiemu Rzemiosla Kreyczirskiego udzielone Artikuly, My z imiona Henryk Spera Cechmistrz, Jendrzey Kalus, Gerzi Czechno a Krystof Kwek Starszy y inni Spolumistrzowie tegoz Rzemiesla Kreyczirskiego, uznawając tego pilną potrzebę bydz, odnowicz dalichmy, y Pieczencią

Cechową potwierdzili. Stało się w Mieyście Opolu dnia 29. Miesiąca Marca Roku Tysiącego Sziedmsetnego Pierwszego.”

Mistrz krawiecki nie mógł wydać komuś roboty poza warsztat. Wiązało się to z licznym i wcześniej rozwiniętym partactwem, mającym swe źródło w tym, że krawiectwo nie wymagało kosztownych przyrządów, a pracując na zamówienie nie potrzebowało większego kapitału.

Od najdawniejszych czasów aż do końca istnienia monopolu cechowego, nielegalnie konkurowali z krawcami cechowymi kramarze, sprzedając gotowe ubrania tzw. „tandetę”, zamawianą u partaczy i krawców z małych miasteczek.

W krawiectwie partacze pojawili się zapewne najwcześniej. Ponieważ pracowali oni nocami, więc trudno było ich schwytać na „gorącym uczynku”. Gotowe ubrania zbywali sposobem domokrażnym.

Tandetę przywożoną na jarmarki sprzedawano w mieście. Żołnierze miejscy w czasach spokojnych trudnili się również łataniem starych ubrań. Ponadto każda kobieta zawsze umiała obchodzić się z igłą, co również stwarzało konkurencję krawiectwu cechowemu.

Sukces odniesiony w sporach, jakie toczyli opolscy piekarze i rzeźnicy z radą miejską i władzą krajową w obronie swych przywilejów w latach 1586–1612 odnośnie zwalczania obcej konkurencji (partaczy), powodował, że również cech krawiecki zaczął energiczniej występować przeciwko rękodzielnikom tejże branży nie należącym do cechu. Z roku 1612 mamy wiadomość, że cech krawców opolskich wnosił skargi na partaczy, którzy w tym czasie pojawili się w Opolu¹². W tymże roku w opolskich wsiach podmiejskich warsztaty prowadziło 14 krawców¹³. W 1787 r. w powiecie opolskim naliczono 56¹⁴, zaś w 1809 r. – 120 krawców¹⁵.

Ze względu na partaczy opolski cech krawiecki usilnie starał się o zatwierdzenie statutu w 1612 r. Korporacja ta bowiem wiedziała, że jej zażalenia tylko wtedy będą rozpatrywane, jeśli będzie miała zatwierdzone artykuły i przywileje przez cesarza. W związku z tym zabiegała usilnie o tę konfirmację.

O przedmiocie dawnej, typowej wytwórczości członków opolskiego cechu krawieckiego, dokumentowanej dziś bardzo skąpo i raczej tylko wyjątkowo w zasobach zabytków muzealnych, mówią nam m.in. zachowane dwie księgi wykrojów krawieckich. Sporządzone one zostały podczas majstersztyków przez kandydatów na mistrzów (czeladników).

Ciekawych danych dostarcza np. księga wykrojów z końca XVII w. (bez dokładnej daty) z polskimi podpisami i objaśnieniami, wykonana przez nie znanego z nazwiska czeladnika cechu krawieckiego w Opolu podczas egzaminu mistrzowskiego (patrz tabela I).

¹² F. Idzikowski, *op. cit.*, s. 147; E. Talar, *op. cit.*, s. 8; D. Tomczyk, *op. cit.*, s. 19.

¹³ F. Idzikowski, *Geschichte der Stadt Oppeln*, Oppeln 1863, s. 147; E. Talar, *op. cit.*, s. 6;

J. Kwak, *Miasta księstwa opolsko-raciborskiego w XVI–XVIII wieku*, Opole 1977, s. 116.

¹⁴ *Generalne tabele statystyczne Śląska 1787 roku*. Wydał i wstępem krytycznym opatrzył T. Ładogórski, Wrocław 1954, s. 292.

¹⁵ Z. Kwaśny, *Śląskie tabele generalne z 1809 roku*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” no 97, Historia, t. 16:1969, s. 153.

Tabela 1.
Wyroby typowej wytwórczości krawców opolskich w końcu XVII w.

Lp.	Nazwa stroju	Objaśnienia pod wykrejmem
1	2	3
1.	Ornat	Na ornót potrzeba 8 mior materigie, poł swarty swierczy sirokig zadek, 10 swierczy Dlugy
2.	Rękaw	8 mior materigie, poł swarty swericy sirokig a 2 Dlugi
3.	Pluwiał ¹⁶	Na pluwiol potrzeba 11 mior Damasku (adamaszku – D. T.) a dluska ma bicz 9 swericy
4.	Suknia	Na Kesgo suknia treba materig 3 swericy sirokig, 16 mior a mo bic 10 swericy dlugo, prodeg 6 swericy, zadek poł osme swericy
5.	Plaszcz tumski ¹⁷	8 mior sukna sirokygo na tumsy plosc. a mo bic 9 swericy dlugi
6.	Suknia pod kirys	N/a/ sukinkam pot kirisz mo bic sukna sirokigo 5 swericy a na postrosku mo bic pontkcig po poł stwericy s kasdey stroni do tich obrancy a gedna obranc mo bicz wokolo – 3 stwericy
7.	Plaszcz luźny	8 mior sukna sirokygo a 9 stwericy dlugi mo bic fliglig plosc
8.	Suknia pańska	Panigsko suknia na niam poł osmy miari sukna sirokigo
9.	Rękawica	Rankawica o gednim swie na nie 3 stwierci sukna dwu mirowego
10.	Plaszcz w kliny	Ctwikil plosc nog (na niego – D. T.) mo bic 8 mior sirokigo sukna postrodku plosca ćwikle (kliny – D. T.)
11.	Hiszpański strój	Na Spaniegsky salky 5 stwiercy sukna. zadek 3 stwiercy, sosiky poł miary
12.	Węgierski kozuch ¹⁸ (węgiarka)	Wagiersky kosug mo bic 2 miary dlugi a sukna nog nalezi 5 mior a poł sosika ćwikle
13.	Suknia do komunii	Na Komunikagsko sukinka 6 stwier(cy) dlugo y tes 6 stwierci sukna od spotku tes ćwikle 3 stwiercy
14.	Kaptur	Na kaptur nalezy 6 stwiercy sukna a piec stwiercy dlugi mo bic
15.	Plaszcz dla woźnicy	Formansko suknia 6 mior na nia 6 stwierci dlugo 5 stwierci sirokigo barchanu
16.	Strój na konia	18 stwiercy dlugi – 36 mior Akszamitu
17.	Żywotek ¹⁹	Na Ziwoteg miara plotna, 3 miari plotna 2 miarowego, 5 stwierci siroky, 9 stwierci dlugi
18.	Francuski strój	Na francusky salky 7 stwierci sirokigo sukna a pas mo bic 1 miara
19.	Kontusz	5 mior sukna sirokigo a dwie miari dlugo a rankow miara 1
20.	Namiot wojskowy	Drelihu 50 mior
21.	Chorągiew kościelna	1 miara 7 stfieri dluga, siroko 6 poł 7 stfieri
22.	Kaptur z peleryną	Od spotku poltorci stwerci na poli wimericz Kaptur, 1 miara Dlugi
23.	Wystrój zewnętrzny domu	100 mior drelihu

Źródło: Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Opolu, Cech krawców m. Opolu, sygn. II–3–13/1.

¹⁶ Pluwiał – z łacińskiego pluviale: „kapa”, noszony jest przez księży w czasie nabożeństwa (E. A. Bana ch, *Słownik mody*, Warszawa 1962, s. 213).

¹⁷ Tumski – dawniej przymiotnik od tum. Tum – kościół katedralny, katedra (M. S. B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. 5, Lwów 1859, s. 740; *Słownik języka polskiego*, pod red. W. Doroszewskiego, t. 9, Warszawa 1967, s. 352).

¹⁸ Węgierski kozuch (węgiarka) – szuba węgierska, męska i kobieca, zwana również czamarką. Czamarka – wierzchnia suknia, długa, zapinana pod szyją. Miała wiele ozdób szmuklerskich i obszyte sznurkami na piersiach i w stanie. Dla ciepła podszywano ją futrem z rysia, popielicy, a nawet skórą z zająca (E. Bana ch, *op. cit.*, s. 57 i 283).

¹⁹ Żywotek – stanik w sukni, obcisły kaftanik bez rękawów (J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego*, t. 8, Warszawa 1927, s. 742; *Słownik języka...*, t. 10, Warszawa 1968, s. 1488).

Ciekawego materiału ikonograficznego dostarcza księga wykrojów mistrza krawieckiego z Opolą, Franciszka Mojskiego, z 1705 r. Cała spisana jest w języku niemieckim, lecz posiada tytuł wpisany tą samą ręką (zapewne Franciszka Mojskiego) w języku polskim: „Obrys Maisterstuku Frania Moyskiego pozostalego Maistra w Mieście Oppolu Anno 1705. Die 30 Septembra”²⁰. Na ów majstersztyk składały się rysunki następujących wykrojów: spodenek, dalmatyki²¹, pluwiaku, płaszczka tumskiego, kap kapłańskich, kap do komunikowania, kostiumu panny, węgierskiego kożucha, wystroju ołtarza, Bogergetzik (?), stroju francuskiego, siennika, kapuzy franciszkańskiej, chorałgi, luźnego płaszczka, płaszczka w kliny, pańskiej sukni (?), Herm Schrecke), mieszczkańskiego kubraka, płaszczka dla woźnicy i kapu na konia.

Porównując rodzaje wykrojów z obu ksiąg, można stwierdzić, że są niemal identyczne. Źródła te pozwalają poznać z autopsji technikę kroju i szycia oraz typową wytwórczość krawców opolskich w ubiegłych wiekach. Księgi te są godne uwagi badacza rzemiosł i kostiumologii, bowiem wytwórczość cechu krawieckiego w Opolu znalazła tam swój konkretny i plastyczny wyraz.

Z zachowanych rachunków miejskich, głównie XVI–XVIII w., posiadamy stosunkowo skąpe wiadomości o cenach wyrobów oraz wynagrodzeniach za wykonane prace i usługi krawców opolskich.

Fragmentaryczną ilustracją kosztów opłat za usługi krawieckie są chociażby zapisy w księdze rachunkowej miasta Opolą z 1594 r. W dniu 19 IV zapłacono krawcowi za uszycie 2 płaszczki dla służących 20 gr. Na ten cel zużyto 20 łokci czarnego sukna, zaś licząc łokieć po 7 groszy białych, koszty zakupu materiału wyniosły 3 talary śląskie 32 grosze białe. Na uszycie służącemu odzieży, spodni i kubraka, krawiec zużył 6 łokci płótna podszejkowego, za które otrzymał 12 gr. Podobnie za wykonanie takiego samego ubioru, składającego się z kubraka, spodni i pończoch, zapłacono krawcowi Adamowi Gotschowi 20 gr. Za 5 łokci czarnego sukna na płaszcz (licząc łokieć po 4 gr) zapłacono 20 gr. Służący miejski Wojtek (Voytke) zapłacił za 6 łokci sukna (łokieć po 6 gr) 1 talar śląski²². Dnia 5 VII tegoż roku krawiec za naprawę chorałgi otrzymał 9 gr.²³ W rejestrze partykularnym miasta Opolą z 1630 r. wymienia się, że za 12 łokci niebieskiego i 2½ łokcia złotego sukna na 3 surduty dla członków opolskiego bractwa kurkowego (łokieć po 18 gr) policzono we Wrocławiu 7 talarów 9 gr.²⁴ W dniu 4 V 1715 r. otrzymał krawiec Ignacy Kabat za uszycie 2 nowych liberii dla służących miejskich 3 talary²⁵. Pod datą 14 X 1718 r. znajdujemy rachunek za prace krawieckie wykonane przez Jerzego Mayera. Mistrz ten uszył liberię z aksamitu wójtowi opolskiemu Walentemu Lakuzie, zużył 1 łokieć 57 ćwierci płótna na wykonanie: surduta (1 łokieć 12 ćwierci), pary kalesonów (18 ćwierci), pary pończoch (12 ćwierci) i pasa płóciennego (15 ćwierci). Za pracę tę wziął 1 talar 22 grosze 6 halerczy²⁶. 21 VI 1719 r. tenże

²⁰ AP Opole, Cech krawców m. Opolą, sygn. II–3–13/2.

²¹ Dalmatyka – długa bluza Dalmatów, antyczny strój wierzchni z długimi rękawami, wkładany przez głowę. Dalmatyka utrzymała się w ubiorze duchownych katolickich podczas nabożeństwa (E.A. Banach, *op. cit.*, s. 62).

²² AP Opole, Akta m. Opolą, sygn. II–2/3, k. 223; E. Talar, *op. cit.*, s. 6; D. Tomczyk, *op. cit.*, s. 21.

²³ E. Talar, *op. cit.*, s. 6; D. Tomczyk, *op. cit.*, s. 21.

²⁴ AP Opole, Akta m. Opolą, sygn. II–2/5, k. 92; E. Talar, *op. cit.*, s. 6–7; D. Tomczyk, *op. cit.*, s. 21.

²⁵ AP Opole, Akta m. Opolą, sygn. II–2/37, k. 120.

²⁶ *Ibid.*, sygn. II–2/38, k. 104.

mistrz za sporządzenie liberii i płaszcza z adamaszku dla wójta pobrał 3 talary 6 groszy²⁷. Krawiec Ignacy Kabat w dniu 6 XII tegoż roku za obicie ław w domu rady miejskiej otrzymał należność w wysokości 12 gr.²⁸ W księdze rachunkowej z 1733 r. figuruje wzmianka, że za liberię, 30 łokci jasnoniebieskiego sukna, 1¼ łokcia sukna żółtego i 20 łokci sukna żółtego „Boy” (baja!)²⁹ zapłacił pewien mieszczanin krawcowi opolskiemu Janowi Trautmannowi, w sumie 18 talarów 3 grosze 3 halerze³⁰. W 1737 r. krawiec Kabat w izbach rady miejskiej wykonał dywany („Tebichte”) i przyszył do nich frędzle („Frantzen”)³¹.

W świetle powyższych ustaleń produkcja i usługi krawców opolskich przedstawiały się następująco: do wyłącznych uprawnień członków tego cechu należała produkcja wszelkich ubiorów kobiecych i męskich, szat kościelnych i namiotów wojskowych oraz usługi przy wystroju wnętrz izb. Krawcy opolscy szyli stroje francuskie, hiszpańskie, węgierskie i polskie (kontusze). Szycie stroju polskiego świadczyło o polskim charakterze tej korporacji oraz dużym zapotrzebowaniu na strój polski ze strony szerokiego kręgu tutejszej ludności.

Do omawianego cechu należeli Polacy, Niemcy i Czesi. Wyszczególnienie imienne podaje tabela 2.

Tabela 2.

Członkowie opolskiego cechu krawieckiego występujący w źródłach z lat 1400-1811

Lp.	Imię i nazwisko	Rok lub data występowania	Stanowisko w cechu
1	2	3	4
1.	Andrzej Pieniążek (Andrea Penaskonis)	1400	mistrz
2.	Jerzy	1404	mistrz
3.	Piotr Mechilder	1404	cechmistrz
4.	Jan	1404-1422	mistrz
5.	Andrzej Pinaschke	1421	cechmistrz
6.	Hanusz (Hannus)	1422	mistrz
7.	Kasper	1442	mistrz
8.	Mikołaj (Niclos)	1443	mistrz
9.	Cuncze	1444-1451	mistrz
10.	Piotr	1448-1467	mistrz
11.	Szymon	1480	mistrz
12.	Jan Opocki (Opotzky)	1530-1537	mistrz
13.	Bernard	1532-1533	mistrz
14.	Jan	1532-1533	mistrz
15.	Stanisław (Stenzel lub Stänzel)	1532-1563	mistrz
16.	Wojtek (Woiteck)	1532-1543	cechmistrz

²⁷ *Ibid.*, sygn. II-2/39, k. 104.

²⁸ *Ibid.*, sygn. II-2/39, k. 104.

²⁹ Baja – materiał surowy, gruby, wełniany z długim włosiem jakby czesany. Najczęściej koloru czarnego. Znana w Polsce od końca XVII w., używana na gunie (okrycie wierzchnie z wełny), czamary (suknia polska, wierzchnia długa do ziemi, z rękawami), później na bieliznę. Sprowadzana niegdyś z Anglii, a od XVIII w. wyrabiana już w kraju. Dziś bają nazywamy rodzaj grubej flaneli (E.A. Banach, *op. cit.*, s. 22, 57, 108).

³⁰ E. Talar, *op. cit.*, s. 7, D. Tomczyk, *op. cit.*, s. 21.

³¹ W. Krause, *Zur Oppelner Baugeschichte*, „Oppelner Heimatblatt” Jg. 8:1932, nr 2.

Lp.	Imię i nazwisko	Rok lub data występowania	Stanowisko w cechu
17.	Tyburcjusz Czaja (Tiburtius lub Tyburczy Czaia wzgl. Czeyka)	1543–1558	cechmistrz
18.	Grzegorz Przygodka (Przigodka)	1558	mistrz
19.	Grzegorz Konopka	1563 1569	mistrz starszy cechu
20.	Tomasz Próchno (Prochno wzgl. Pruchno)	1563 1569	mistrz starszy cechu
21.	Jakub	1566	mistrz
22.	Sebastian	1566	mistrz
23.	Marcin	1566	mistrz
24.	Jakub Muskała (Jakob Muskala)	1569	cechmistrz
25.	Wacław Ogniewicz (Ogniwitz)	1569	starszy cechu
26.	Andrzej Arfeldt	1569	starszy cechu
27.	Melchior Grissler	1569	starszy cechu
28.	Michał Rybiński (Rybensky wzgl. Ribinsky)	1594 1610	cechmistrz mistrz
29.	Jan Kokot (Jan Kokott)	1594–1610	mistrz
30.	Wawrzyniec Kwas (Kwass)	1594	mistrz
31.	Maciej (Mattes) Puche	1594	mistrz
32.	Jeremiasz Gosławski (Goslawsky)	1594	mistrz
33.	Andrzej (Andrys) Nesłonek	1594	mistrz
34.	Adam Gotsch	1594	mistrz
35.	Hanusz (Hannsz)	1610	mistrz
36.	Marcin (Marten)	1610	mistrz
37.	Maciej (Matthes)	1610	mistrz
38.	Andrzej	1611	mistrz
39.	Jan Golen	1630	mistrz
40.	Jan Czarny (Tscherney)	1630	mistrz
41.	Baltazar Walter	1630	mistrz
42.	Andrzej Kłama	1691	mistrz
43.	Henryk Spera	1701	cechmistrz
44.	Andrzej (Jendrzey) Kalus	1701	starszy cechu
45.	Jerzy (Gerzi) Czechno	1701	starszy cechu
46.	Krzysztof Kwiek (Kwek)	1701	starszy cechu
47.	Franciszek Mojsko (Moysko, Moisko wzgl. Moissko)	1705–1724	mistrz
48.	Ignacy Kabat	1712–1737	mistrz
49.	Jerzy Mayer (wzgl. Maier, Meyer, Mayer)	1712–1743	mistrz
50.	Jan Werner	1712–1724	mistrz
51.	Dominik Schüffstoss (wzgl. Schefstos)	1712–1724 1730	mistrz cechmistrz
52.	Adam Plinira	1716	cechmistrz
53.	Tomasz Dudek	1719	mistrz
54.	Paweł Mułka (Mulcka)	1719	mistrz
55.	Franciszek Mułka (Mulcka)	1719–1728	mistrz
56.	Piotr Broyer	1721	mistrz
57.	Wawrzyniec Morawiec (Morawietz, Morawiecz)	1723–1724 1726–1736	cechmistrz mistrz
58.	Antoni Kuźnicki (Kuznicius)	1724	mistrz
59.	Piotr Graier	1724	mistrz
60.	Franciszek Schraier	1724	mistrz

Lp.	Imię i nazwisko	Rok lub data występowania	Stanowisko w cechu
61.	Jan Kramer	1724	mistrz
62.	Szymon Łośnik (Losnick)	1726	mistrz
63.	Walenty Mojsko (Moisko)	1742	uczeń
64.	Jan Müller (wzgl. Müller)	1743–1760	mistrz
65.	Henryk Seyffert	1743–1746	mistrz
66.	Jan Mojsko (Moysko)	1746	mistrz
67.	Ignacy Schmidt	1747–1750	mistrz
68.	Szymon Langer	1751–1754	mistrz
69.	Tobiasz Dymała (Dymala)	1753	mistrz
70.	Antoni Juszczyk (Justzik)	1754	mistrz
71.	Antoni Borowicz	1754	mistrz
72.	Wawrzyniec Pirka	1755	uczeń
73.	Jan Büsoft	1756	uczeń
74.	Gaweł Mojsko	1756–1778	mistrz
75.	Jan Kubanek (Kubanneck)	1757 1778	uczeń mistrz
76.	Tomasz Hassing	1757	uczeń
77.	Krzysztof Jakub Hautsch	1757	uczeń
78.	Leopold Seiffert	1757–1777	mistrz
79.	Michał Lenczer	1758–1764	mistrz
80.	Franciszek Domagała (Domagala)	1759	uczeń
81.	Wacław Gawęda (Gawenda)	1759 1763–1785 1785–1798	uczeń mistrz starszy mistrz
82.	Franciszek Sigfridt (Sügfrüdt)	1760	uczeń
83.	Ignacy Müller	1760	uczeń
84.	Franciszek Lenhort	1761	uczeń
85.	Antoni Müller (wzgl. Miller)	1764–1765	uczeń
86.	Jan Seyffert	1764 1777	uczeń mistrz
87.	Józef Schündler	1764	uczeń
88.	Jan Bitterman	1765	uczeń
89.	Maciej Seiffert (wzgl. Seyffert)	1766–1784 1785–1798 1799	cechmistrz starszy cechu mistrz
90.	Krzysztof Scholtz	1766	uczeń
91.	Karol Mojsko (Moisko)	1766–1798 1806–1810	starszy cechu mistrz
92.	Jan Bieńczyk (Bienczik, Bientzik wzgl. Bienczig)	1766–1789	mistrz
93.	Jan Wolf	1769	mistrz
94.	Józef Kusicki (Kusicky)	1769	uczeń
95.	Baltazar Tügman	1771	uczeń
96.	Bartłomiej Kubanek	1774 1786–1788	uczeń mistrz
97.	Szymon Kubanek (Kubanek, Kubaneck wzgl. Kubaneg)	1774 1786–1788	uczeń mistrz
98.	Bartek Bartecko (Barteg wzgl. Barteck, Bartecko, Bartelzko)	1786	mistrz
99.	Jan Zaruba	1774	uczeń
100.	Daniel Hertel	1777–1787	mistrz

Lp.	Imię i nazwisko	Rok lub data występowania	Stanowisko w cechu
101.	Józef Sikora (Schikora)	1778 1786–1810	uczeń mistrz
102.	Gaweł Gotz	1779	uczeń
103.	Adam Mojsko (Moisko)	1779 1783–1797 1798–1809 1810–1812	uczeń mistrz starszy cechu mistrz
104.	Wojciech Leja (Leja, Lea, wzgl. Lehia)	1780 1784–1811	uczeń mistrz
105.	Karol Bogumił Haensler	1780 1785–1789 1790–1799 1804–1810	uczeń mistrz cechmistrz starszy cechu
106.	Zygmunt Sadlicki (Sadlitzky, Sedlicky, Seidlitzki, Seidlecky wzgl. Sądłitzky)	1781 1786–1791	uczeń mistrz
107.	August Seyffert	1783 1786–1812	uczeń mistrz
108.	Józef Waclawik (Waclawik, Waclawick wzgl. Wotzlawik)	1783–1802	mistrz
109.	Józef Klimek (Klimeck)	1783 1785	uczeń czeladnik
110.	Franciszek Klimek (Klimeck)	1783 1785	uczeń czeladnik
111.	Jakub Hautsch	1784–1785	mistrz
112.	Jan Gotschlicht	1784–1789	cechmistrz
113.	Antoni Płaszczymąka (Plascimonka)	1784–1794	mistrz
114.	Karol Seyffert	1784–1798 1799–1811	mistrz cechmistrz
115.	Walenty Lupsa	1785	mistrz
116.	Bartłomiej Hildebrandt	1785	czeladnik
117.	Ernest Jenisch	1785	mistrz
118.	Tomasz Zabel	1785	mistrz
119.	Jan Gawęda (Gawenda)	1786	uczeń
120.	Jan Skorupa wzgl. Skorupka (Jasch Skoruppa lub Jasch Skorupka)	1786–1810	mistrz
121.	Baltazar Haumann	1786–1787	mistrz
122.	Grzegorz Gburek (Grzesch lub Greger Geburek, Geburek wzgl. Gburek)	1786–1788	mistrz
123.	Walenty Kobza (Walek, Kobsa, Kupsa, Kubza wzgl. Kobza)	1786–1800	mistrz
124.	Jan Gawaba	1786	uczeń
125.	Jakub Wigas	1786	mistrz
126.	Franciszek Grüner	1786–1788	mistrz
127.	Michał Schwanke	1787–1811	mistrz
128.	Leopold Seyffert	1787	mistrz
129.	Jan Leja (Leya)	1787–1788	mistrz
130.	Jakub Bartecko (Kuba Bartelzko)	1787–1788	mistrz
131.	Józef Freid wzgl. Freitch	1787	czeladnik
132.	Józef Bibik	1787	mistrz
133.	Jerzy Hollera	1787	uczeń

Lp.	Imię i nazwisko	Rok lub data występowania	Stanowisko w cechu
134.	Walenty Denisz (Denisch)	1788	mistrz
135.	Jan Wutschke wzgl. Wutschky, Wutsek	1788 1797–1811	czeladnik mistrz
136.	Franciszek Hollera	1789	mistrz
137.	Walenty Gładki (Walek Gladcy)	1789	uczeń
138.	Baltazar Tauman	1790	mistrz
139.	Jan Grotfeld	1790	mistrz
140.	Karol Wilhelm Strempee	1791	mistrz
141.	Wacław Weigand wzgl. Weigant, Weichandt	1791–1794	mistrz
142.	Franciszek Porschke	1791 1798–1810	uczeń mistrz
143.	Chrystian Kunig wzgl. Kunich	1791 1793	uczeń czeladnik
144.	Jakub Kunig	1791	mistrz
145.	Fryderyk Raufelt	1792–1796	mistrz
146.	Bogumił Kolbe	1792–1794	mistrz
147.	Franciszek Schecht	1792	mistrz
148.	Jerzy Fryderyk Kukul (Kuckul)	1793	uczeń
149.	Jerzy Grochowina	1793	czeladnik
150.	Bogumił Müller	1793	uczeń
151.	Błaszamoński (Blaschamonski)	1793–1794	mistrz
152.	Jan Ludwik Roesler	1793	uczeń
153.	Maciej Romański	1793–1794	mistrz
154.	Benedykt Romański	1793–1794	mistrz
155.	Filip Frach	1793	czeladnik
156.	Cyriak Ender wzgl. Enter	1793 1797	uczeń mistrz
157.	Walenty Leja (Lea)	1794	mistrz
158.	Bogumił Krause	1794	mistrz
159.	Bogumił Fryderyk Kulbe	1794	czeladnik
160.	Jan Bogumił Koechert wzgl. Köcher, Koecher	1795–1808	mistrz
161.	Franciszek Leja (Lea)	1796 1805	czeladnik mistrz
162.	Jerzy Meichert	1797	mistrz
163.	Jan Krzysztof Schulz	1798	czeladnik
164.	Ernest Sylwiusz Krause	1798	czeladnik
165.	Jakub Krein	1798	czeladnik
166.	Adam Kubanek	1798	uczeń
167.	Jan Poppe	1798–1808	mistrz
168.	Bogumił Lindau	1798–1810	mistrz
169.	Franciszek Sauer	1798	uczeń
170.	Jerzy Orbe	1798–1811	mistrz
171.	Karol Bogumił Wandel	1799	czeladnik
172.	Ernest Suffrian	1799–1811	mistrz
173.	Chrystian Lindau	1799–1811	mistrz
174.	Jan Chrystian Bogumił Mase	1800	czeladnik
175.	Chrystian Läne	1801	czeladnik
176.	Karol Ratzell	1802–1804	czeladnik
177.	Piotr Kreyss	1803	czeladnik

Lp.	Imię i nazwisko	Rok lub data występowania	Stanowisko w cechu
178.	Bogumił Schultz	1804	czeladnik
179.	Józef Kuntz wzgl. Kunz	1806–1811	mistrz
180.	Zarauch	1806	mistrz
181.	Michał Buchta	1806	mistrz
182.	Józef Kurpierz	1806	mistrz
183.	Fryderyk Wilhelm Reichel	1806	czeladnik
184.	Bartłomiej Jarosz (Jarosz wzgl. Jarisch)	1807–1810	mistrz
185.	Tomasz Drozd (? Drosdatius)	1807	mistrz
186.	Jan Bogumił Pusch	1807	czeladnik
187.	Jan Knabek	1808–1810	mistrz
188.	Ignacy Łukasik (Lukaszik, Lukasczek)	1808–1811	mistrz
189.	Gotfryd Pohl	1808–1810	mistrz
190.	Fryderyk Sito (Sitto)	1808	mistrz
191.	Gotfryd Poppe	1808–1810	mistrz
192.	Weber	1808	mistrz
193.	Adam Seyffert	1809	mistrz
194.	Józef Jurasik wzgl. Juraszek (Jurascik lub Jurascheck)	1810–1811	mistrz
195.	Wojtek (Woiteck)	1810	mistrz
196.	Jerzy Uba (Ubba)	1810	mistrz
197.	Fryderyk Haensler	1810–1811	mistrz
198.	Karol Mojsko (Moisko)	1811	mistrz

Źródła: Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Rep. 107 Oppeln, Kollegiatstift – rejestry nr 49, 112, 134, 135, 136, 142, 144, 148, 167, 212; Archiwum Państwowe w Opolu, Akta m. Opola, sygn. II–2/1, 3, 10, 21, 25, 35, 36, 37, 38, 40, 1560, 2095, 2097; Cech krawców m. Opola, sygn. II–3–13/2, 4, 13, 16, 17, 18, 19; E. Talar, *Geschichte der Schneider-Zwangsinnung zu Oppeln*, (w:) „Festschrift anlässlich der Fahnenweihe der Schneider-Zwangs-Innung zu Oppeln”, Oppeln 1924, s. 5–8, 26; A. Steinert, *Die Papierurkunden, Folianten und Akten des Oppelner Stadtarchivs*, „Oppelner Heimatblatt” Jg. 10:1935, Nr 11; *Urbarze dóbr zankowych opolsko-raciborskich z lat 1566–1567*, oprac. R. Heck i J. Leszczyński, Wrocław 1956, s. 9, 12, 15, 17; W. Dziwulski, *Miasto lokacyjne w Opolu w XIII–XV wieku*, „Studia Śląskie”, Seria nowa, t. 1:1958, s. 69; D. Tomczyk, *Z dziejów cechu krawieckiego w Opolu (do końca XVIII wieku)*, „Kwartalnik Opolski”, R. 16:1970, nr 4, s. 14–16, 20.

Wyszczególnione w powyższej tabeli nazwiska dzielą się na 4 kategorie: polskie, niemieckie, czeskie, nieokreślone. Oto wynik przeprowadzonej klasyfikacji.

Nazwiska polskie:

1. Bartecka (2 osoby),	22. Jurasik,	43. Mułka (2 osoby),
2. Bibik,	23. Juszczyk,	44. Muskała,
3. Bieńczyk,	24. Kabat,	45. Ogniewicz,
4. Błaszamoński,	25. Klimek (2 osoby),	46. Opocki,
5. Borowicz,	26. Kłama,	47. Pieniążek,
6. Buchta,	27. Knabek,	48. Pirka,
7. Czaja,	28. Kobza,	49. Plinira,
8. Czarny,	29. Konopka,	50. Płaszczymąka,
9. Czechno,	30. Kokot,	51. Próchno,
10. Denisz,	31. Kubanek (4 osoby),	52. Przygodka,
11. Domagała,	32. Kurpierz,	53. Romański (2 osoby),

12. Drozd,
  13. Dudek,
  14. Dymała,
  15. Gawaba,
  16. Gawęda (2 osoby),
  17. Gburek,
  18. Gładki,
  19. Gośławski,
  20. Grochowina,
  21. Jarosz,
- Ogółem 80 osób = 44,4 %

Nazwiska niemieckie:

1. Arfeldt,
  2. Bitterman,
  3. Broyer,
  4. Büsoft,
  5. Cuncze,
  6. Ender,
  7. Frach,
  8. Freid,
  9. Gotsch,
  10. Goschlicht,
  11. Gotz,
  12. Graier,
  13. Grissler,
  14. Grotfeld,
  15. Grüner,
  16. Hassing,
  17. Haensler (2 osoby),
  18. Haumann,
  19. Hautsch (2 osoby),
  20. Hertel,
  21. Hildebrandt,
  22. Jenisch,
  23. Koechert,
  24. Kolbe,
  25. Kramer,
- Ogółem 90 osób = 50,0 %

Nazwiska czeskie:

1. Neslonek = 0,6 %

Nazwiska nieokreślone:

1. Gelen,
  2. Hollera (2 osoby),
  3. Kalus,
- Ogółem 9 osób = 5 %

33. Kusicki,
34. Kuźnicki,
35. Kwas,
36. Kwiek,
37. Leja (4 osoby),
38. Lupsa,
39. Łośnik,
40. Łukasik,
41. Mojsko (7 osób),
42. Morawiec,

26. Krause (2 osoby),
27. Krein,
28. Kreyss,
29. Kulbe,
30. Kunig (2 osoby),
31. Kunz,
32. Läne,
33. Langer,
34. Lenhort,
35. Lindau (2 osoby),
36. Mase,
37. Mayer,
38. Mechilder,
39. Meichart,
40. Müller (4 osoby),
41. Orbe,
42. Pinaschke,
43. Pohl,
44. Poppe (2 osoby),
45. Porschke,
46. Puche,
47. Pusch,
48. Ratzell,
49. Raufeldt,

54. Rybiński,
55. Sadlicki,
56. Sikora,
57. Sito,
58. Skorupa,
59. Spera,
60. Waclawik,
61. Wigas,
62. Wojtek
63. Zaruba.

50. Reichel,
51. Roesler,
52. Sauer,
53. Schmidt,
54. Schecht,
55. Schöffstoss,
56. Scholtz,
57. Schraier,
58. Schündler,
59. Schulz (2 osoby),
60. Schwanke,
61. Seyffert (8 osób)
62. Sigfridt,
63. Strempee,
64. Suffrian,
65. Tägman,
66. Taurman,
67. Walter
68. Wandel,
69. Weber,
70. Weigandt,
71. Werner,
72. Wolf,
73. Wutschke.

4. Kukul,
5. Lenczer,
6. Uba

7. Zabel
8. Zarausch.

Dokładne zbadanie układu sił etnicznych w opolskim cechu krawieckim jest niemożliwe z uwagi na fragmentaryczność materiału. Jednak już z powyższego wykazu krawców można sądzić, że Polacy stanowili w tej korporacji większość. Uwzględniono tu również czeladników z innych miast, jak np. J. B. Puscha z Oławy³², którzy wyuczylili się rzemiosła w omawianym cechu. Ponadto niektórzy krawcy noszący nazwiska niemieckie byli niewątpliwie Polakami. Odnosi się to chociażby np. do cechmistrza z 1421 r. – Andrzeja Pinanschke; było to niewątpliwie zniekształcone polskie nazwisko Pieniążek³³.

Przejdźmy teraz do omówienia stanu liczebnego krawców opolskich. W okresie rządów austriackich (habsburskich) w oparciu o zachowane źródła nie da się ustalić liczby rzemieślników. W latach trzydziestych XVI w. naliczono 5 krawców³⁴. W latach 1557–1558 2 osoby, które utrzymywały się w Opolu z krawiectwa (zapewne nowo przybyłe), zapłaciły od wykonywanego rzemiosła 2 talary czynszu³⁵. Źródła z 1594 r. wymieniają 7 krawców³⁶.

Ponadto z lat 1655–1721 posiadamy dane co do liczby krawców mieszkających na komornym. I tak np. w 1655 r. było ich 3, w latach 1712, 1713, 1715 i 1718 – 4, zaś w roku 1721 – 6³⁷.

Stan liczebny krawców opolskich w czasach pruskich podaje tabela 3.

Tabela 3

Liczebność krawców opolskich w latach 1751–1797

Rok	Łączna liczba rzemieślników	W tym krawców	%
1751	197	7	3,55
1783	249	15	6,02
1787	289	12	4,15
1797	304	11	3,62

Źródło: Archiwum Państwowe w Opolu, Akta m. Opola, sygn. II–2/18, 2867; F.A. Zimmermann, *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, Brieg 1784, s. 56–57; *Generalne tabele statystyczne Śląska 1787 roku*. Wyd. T. Ładogórski, Wrocław 1954, s. 122–123, 132–133, 142–143, 152–153, 158.

W 1811 r. naliczono w Opolu 23 mistrzów i 19 czeladników krawieckich³⁸.

W źródłach opolskich spotykamy również zamożnych krawców, którzy posiadali poza własnymi warsztatami pracy, domy w mieście. Do nich należy zaliczyć krawca, który w 1444 r. posiadał dom przy ul. Świętokrzyskiej (teraz Katedralna)³⁹. W latach 1532–1533 naliczono w Opolu 175 rzemieślników – posesjonatów śródmiejskich, w tej

³² AP Opole, Cech krawców m. Opola, sygn. II–3–13/17 (wyuczyl się on rzemiosła krawieckiego w Opolu w latach 1804–1807).

³³ Por. W. Dziewulski, *op. cit.*, s. 71, przypis 279.

³⁴ E. Talar, *op. cit.*, s. 5.

³⁵ A. Steinert, *Aus alten Rechnungen*, „Oppelner Heimatblatt”, Jg. 8: 1932, Nr 3 z 18 VI 1932, bez pag.

³⁶ E. Talar, *op. cit.*, s. 5.

³⁷ F. Idzikowski, *op. cit.*, s. 283; AP Opole, Akta m. Opola, sygn. II–2/35, 36, 37, 39, 40.

³⁸ F. Idzikowski, *op. cit.*, s. 305; E. Talar, *op. cit.*, s. 6.

³⁹ W. Dziewulski, *op. cit.*, s. 66, przypis 257.

liczbie 3 krawców (Jana, Bernarda i Stanisława)⁴⁰. W 1566 r. było w mieście 3 krawców posiadających nieruchomości: Sebastian – posiadacz domu i 2 ogrodów, Jakub – posiadacz domu oraz Marcin, który niezależnie od własnego warsztatu miał jeszcze kram z towarami oraz ogród⁴¹. Marcin był zatem równocześnie i rzemieślnikiem, i handlarzem, mieszkał zaś zapewne w kramie rozbudowanym na dom. O zamożności niektórych członków opolskiego cechu krawieckiego mówi również zapis dłużny cechu niemieckiego z 1730 r. Z jego treści dowiadujemy się, iż cech ten zamierzał w poniedziałek, po uroczystościach św. Jerzego, kupić na jarmarku sukno i pozostałe dodatki dla karawaniarzy, lecz ponieważ nie posiadał wystarczającej ilości pieniędzy, pożyczył od cechmistrza krawieckiego, Dominika Schöffstossa, sumę w wysokości 50 guldenów⁴².

Do dnia dzisiejszego zachowały się 2 pary nożyc krawieckich z Opola (z XV i przełomu XVII/XVIII w.)⁴³, którymi niewątpliwie ongiś posługiwali się członkowie omawianej korporacji rzemieślniczej.

Cech krawców opolskich posiadał jeszcze w latach dwudziestych XX w. skrzynię cechową, w której znajdowały się listy mistrzowskie i czeladnicze z lat 1699–1804, spisane częściowo w języku czeskim, częściowo niemieckim, 34 monety srebrne z XVI i XVII w. oraz obrzędowy puchar – wilkom (tj. duże naczynie do picia, które używano w gospodzie czeladniczej przy wyzwolinach uczniów na czeladników) z 1722 r., 46 względnie 32cm wysoki, z cyny, cylindryczny i zaopatrzony w wieko⁴⁴. Do dziś zachowały się tylko nieliczne listy czeladników, pochodzące z lat 1733–1807, przechowywane w zbiorach Archiwum Państwowego w Opolu⁴⁵.

Kończąc omawianie dziejów cechu krawieckiego w Opolu, należy jeszcze raz podkreślić, iż należał on do najstarszych związków rzemieślniczych tego miasta. Odegrał znaczną rolę w życiu społeczno-gospodarczym dawnego Opola. Dominował w nim żywioł polski, o czym nadomnie mówią polonica tej korporacji rzemieślniczej, nazwiska większości znanych nam mistrzów, a także typowe wyroby przeznaczone dla ludności polskiej Opola i okolic.

⁴⁰ AP Opole, Akta m. Opola, (Urbarz m. Opola z 1532/33 r.), sygn. II–2/1, k. 12, 14, 20; w. Dziewulski, *op. cit.*, s. 66.

⁴¹ *Urbarze dóbr zamkowych opolsko-ruciborskich z lat 1566 i 1567*, oprac. R. Heck i J. Leszczyński, Wrocław 1956, s. 9, 12, 15, 17.

⁴² E. Talar, *Festschrift anlässlich des Fahnenweih-Festes der Freien Tischler-Innung zu Oppeln am 13. August 1922*, Oppeln 1922, s. 11; D. Tomczyk, *op. cit.*, s. 20.

⁴³ Muzeum Śląska Opolskiego, nr inw. 86 i 85 H–MIB.

⁴⁴ E. Talar, *Geschichte...*, s. 9.

⁴⁵ AP Opole, Cech krawców m. Opola, sygn. II–3–13/17.